

Hur kan vi minska arbetsolyckorna?

Sammanfattning av en rapport från Arbetsmiljöbyrån

Att förebygga arbetsolyckor är ett mycket viktigt arbete och har valts som tema för Europeiska arbetsmiljöveckan 2001. Som ett led i förberedelserna studerades det olycksförebyggande arbetet i Europeiska unionens medlemsstater. I rapporten analyseras 22 olika insatser, såväl nationella som regionala, som har gjorts inom olika sektorer eller på företag.

Kvantitativ bedömning av insatserna

Rapporten visar att olycksförebyggande arbete kan leda till att arbetsolyckorna blir färre och mindre allvarliga, samt att förhållandet mellan kostnader och nytta blir bättre. De insatser som studerats är visserligen mycket olika men visar att den direkta kontakten med målgrupperna kan var avgörande när det gäller att minska olyckorna och deras följder. Rapporten visar också vikten av övervakningssystem och att förhindra olyckor vid källan. Den framhäver fördelarna med en social dialog, partnerskap och att arbetstagarna deltar i det förebyggande arbetet.

Följande kvantitativa bevis ur rapporten stöder dessa slutsatser.

Antalet olyckor har minskat

- **Upplysningskampanjer är viktiga:** En upplysningskampanj i Österrike för att förebygga fallolyckor, som använde annonsering och PR, minskade denna typ av olyckor med 10 %. Insatser från offentliga myndigheter, t.ex. upplysningskampanjen "Säkerhetsrecept", som lanserades av Storbritanniens Health and Safety Executive i livsmedels- och dryckesindustrin för att öka allmänna säkerhetsmedvetandet, minskade arbetsolyckorna med omkring 13 %. En samtidig kampanj i Alsace-Moselle för säkra byggnadsställningar minskade antalet olyckor med nästan 10 %.
- **Insatser på nationell eller regional nivå, däribland direktkontakt med företag tycks vara särskilt effektiva.** Programma Aragón t. ex. visar att åtgärder av regionala inspektörer kan bidra till att minska olyckorna med drygt 25 % i s.k. högriskföretag. Liknande erfarenheter har gjorts i andra spanska regioner. Det kan vara avgörande till vem insatserna

riktas. Med kampanjen "Säkerhetsrecept" lyckades Health and Safety Executive minska antalet olyckor med 33 % genom att koncentrera insatserna till 19 företag eller "svarta punkter" med en skadefrekvens som var mer än tre gånger så hög som genomsnittet i livsmedels- och dryckesindustrin.

- **Projekt som lanseras av olika branschorganisationer får i allmänhet starkt genomslag.** En intensiv tysk kampanj för att förhindra fall från höga höjder i byggnadsindustrin, som riktade sig mot samtliga aktörer och hade stöd i nya bestämmelser om olycksförebyggande arbete, ledde till att antalet fall minskades med ungefär 30 %. Tack vare en annan tysk kampanj, som lanserades av säkerhetsindustrin, minskades antalet olyckor på de företag som kampanjen riktade sig till med 37 %. Efter ett initiativ i jordbrukssektorn i Danmark minskades antalet olyckor i målgruppen med 40 %. Gruppen "utsattes" för säkerhetskontroller på lantgården och fick lära sig hur de skulle bete sig för att undvika olyckor.
- **Insatser som drivs av företagen kan ge lika avgörande resultat.** Det förefaller som om minskningar på över 50 % är möjliga om de särskilda riskerna i arbetsmiljön bearbetas systematiskt. Men även projekt av allmännare slag som t.ex. Tuttava – städa upp på arbetsplatsen – kan minska antalet olyckor med omkring 20-40 %. Säkerheten i stora infrastrukturprojekt som bro- och tunnelbyggen för höghastighetsjärnvägar kan förbättras genom särskilda säkerhetsåtgärder eller kampanjer.

FALLSTUDIER

Nationella och regionala insatser

- Säkerhet under byggandet av höghastighetsjärnvägen Bologna-Florens (Italien)
- Insatserna för säkra byggnadsställningar i Alsace-Moselle (Frankrike)
- Öresundsbron: säker upphandling i byggnadssektorn – landanslutningen i Danmark
- "Säkerhet vid varje steg": en rikskampanj för att förhindra fall som lanserats av ett olycksfallsförsäkringsinstitut i Österrike
- Hur man minskar antalet olyckor på högriskföretag genom en riktad inspektionskampanj: Programa Aragón (Spanien)

Sektorsvisa insatser

- Falla överbord i den maritima sektorn — Låt oss tala om saken! (Frankrike)
- Strategi för det olycksförebyggande arbetet inom säkerhetsindustrin i Tyskland — Ett föredöme för arbetsmiljön
- Olyckor på lantgårdar: en dansk modell för olycksförebyggande arbete
- "Säkerhetsreceptet" — En säker arbetsmiljö i livsmedels- och dryckesindustrin (Förenade Kungariket)
- Olyckor i den tyska byggnadsindustrin, särskilt fall från höga höjder
- Förebygga trafikolyckor inom italienska motorvägspolis
- Det irländska partnerskapet för byggnadsindustrin (benämnt CSP)
- Den osynliga andreföraren: ett holländskt alkoholupplysningsprojekt för lastbilschaufförer
- Insatser i Tyskland för att förhindra dammexplosioner och -bränder
- Kampanj i Portugal för att förhindra olyckor i textil- och beklädnadsindustrin

Insatser på företagen

- Förebygga stickskador i fingrarna (s.k. nål-i-fingret-skador) i beklädnads- och textilindustrin – fallet William Baird
- Farbara vattenleder i Belgien: minska antalet olyckor genom en systematisk säkerhetspolitik
- Långsiktiga åtgärder för arbetsmiljön: TITAN
- Säkerhetsstyrning i stålindustrin: ARBED

Åtgärd där standardiserade instrument används

- Säkra och produktiva arbetsvanor: Tuttava
- WASP-metoden — arbetsgruppsanalys för säkerhet
- Avtal om olycksförebyggande arbete för små och medelstora företag med utgångspunkt i sektorsvisa avtal i Frankrike

© European Commission

Minskad allvarlighetsgrad

Ofta finns det ett klart samband mellan olyckornas allvarlighetsgrad, som mäts i frånvarolängden från arbetet, och antalet olyckor. Det finns emellertid undantag.

- I det belgiska projekt om farbara vattenleder märktes ingen nämnvärd minskning av allvarlighetsgraden, även om antalet olyckor minskade kraftigt.
- I det franska fallet med olycksförebyggande avtal har allvarlighetsgraden minskat påtagligt, vilket visas av att kostnaderna per olycka har minskat med ungefär 40 %, men ingen nämnvärd minskning av antalet olyckor har skett.

Minskning av dödsolyckorna

I vissa fall har uppgifter om antalet dödsolyckor tagits med. Denna indikator följer trenden för olycksfrekvensen, även om minskningen av antalet dödsolyckor förefaller mer markerad. I komplicerade infrastrukturprojekt, som till exempel Öresundsbron mellan Danmark och Sverige och höghastighetsjärnvägen i Italien mellan Florens och Bologna, används också denna indikator. I båda projekten ser det ut som om det förekommit avsevärt lägre frekvens dödsolyckor än i tidigare infrastrukturprojekt.

Positivt förhållande mellan kostnad och nytta

I vissa av projekten som ingår i studien gick det att beräkna förhållandet mellan kostnad och nytta. I Österrikes projekt för att förhindra fall på arbetsplatsen var förhållandet 1:6. Det innebär att varje investerad euro gav sex gångers utdelning. När det gäller "Säkerhetsreceptet" – säkerhet i livsmedels- och dryckesindustrin – var förhållandet 1:4-1:5,5. För säkerhetsindustrin i Tyskland påpekades det att säkerhetsåtgärderna betalade sig på tre års sikt.

Kvalitativ bedömning av insatserna

I fallen ovan finns många komponenter som har bidragit till framgången och som kan betraktas som väsentliga i arbetet med att minska antalet olyckor.

Övervakningssystem är viktiga

I samtliga fall underströks behovet av en effektiv riskbedömning, både inom olika sektorer och på enskilda arbetsplatser. Det är också viktigt att det finns ett starkt och statistiskt underbyggt övervakningssystem för att spåra olyckornas frekvens och allvarlighetsgrad när projektet väl inletts. Tack vare uppgifterna från denna typ av system går det att göra djupgående analyser och ringa in eventuella svaga punkter som behöver åtgärdas i framtiden.

Förebygga risker vid källan

Vissa av de insatser som studerats, till exempel "För säkrare byggnadsställningar i Alsace-Moselle" och "Förebygga nål-i-fingret-skador — William Baird" visar att tekniska åtgärder kan kontrollera och ibland till och med eliminera risken vid källan. Byggnadsställningar som kan monteras och användas säkert och fingerskydd som kan installeras på nya och gamla symaskiner är exempel på detta. Denna typ av utrustning behöver föras vidare till andra företag. Dessutom är sådana redskap endast första steget på väg mot större säkerhet på arbetsplatsen, eftersom ny teknik ofta kräver utbildning, rådgivning, nya arbetsmetoder och ekonomiska resurser.

Social dialog, partnerskap och deltagande från arbetstagarnas sida

Ett viktigt förutsättning för ett lyckat resultat är att det förekommer en social dialog på olika plan: på företagen mellan arbetsgivare, arbetstagare eller deras företrädare, samt mellan fackföreningar och arbetsgivarorganisationer i olika sektorer, regioner och länder.

På grund av det höga antalet arbetsolyckor i Irland ingick regeringen, arbetsgivarna, arbetstagarna och den institution som ansvarar för riskförebyggande arbetsmiljöfrågor ett partnerskapsavtal. Målet var att arbeta för en säker arbetsmiljö i byggnadssektorn. Alla spelare har en egen roll i detta partnerskap. I "Säkerhetsreceptet" i livsmedels- och dryckesindustrin var det arbetsgivarföreningarna och fackföreningarna i branschen som enades om ett gemensamt strategidokument. Enligt avtalet utfäster sig samtliga parter, däribland den institution som ansvarar för det riskförebyggande arbetet, att delta i kampanjens olika stadier och där finns inskrivet de olika åtgärder som parterna förbundit sig att utföra. "Förebygga nål-i-fingret-skador — William Baird" är ett annat exempel på samarbete där ett företag tog initiativ till åtgärden. Företaget hade som mål att utveckla en säkerhetsanordning för egen räkning. När fingerskyddet visade sig effektivt var det fackföreningen som med företagets medgivande och med hjälp av den institution som ansvarar för det riskförebyggande arbetet som verkade för att det skulle användas i beklädnads- och textilindustrin. Fingerskyddet har fått stor spridning och konceptet har införlivats i en CEN-standard.

Åtgärderna måste skräddarsys efter en branschens eller företagets miljö

Organisationens särskilda villkor och resurser skall avgöra vilka olycksförebyggande åtgärder som skall vidtas. Samtliga insatser bör dessutom vara praktiskt tillämpbara och inte för invecklade eller kostsamma. I vissa fall innebär detta att externt ekonomiskt stöd eller bidrag kan behövas, och hjälp kan även ges i form av teknisk rådgivning eller utbildning.

Vilka lärdomar kan dras och hur kan de tillämpas?

Samtliga olycksförebyggande projekt i rapporten kan i princip användas i ett annat sammanhang oberoende av om de ursprungligen var tänkta att användas nationellt, regionalt, sektorsvis eller på olika företag. Somliga av dem, till exempel Tuttava-instrumentet, är tänkt att användas i olika företag/arbetsplatser och branscher och till och med i olika länder.

Hur skaffar du rapporten?

Rapporten i sin helhet finns på engelska på arbetsmiljöbyråns webbplats <http://agency.osha.eu.int/publications/reports/workaccidents/> och kan laddas ner gratis. Den tryckta rapporten - "How to reduce workplace accidents", Europeiska arbetsmiljöbyrå, 2001, ISBN 92-95007-42-5 kan beställas från Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer EURO-OP i Luxemburg (<http://eur-op.eu.int>), eller från de lokala försäljningsställen. I Luxemburg är priset 13 euro (exklusive moms).

Detta faktablad finns på samtliga EU-språk på <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>.

"Förebyggande av arbetsrelaterade olyckor" var temat för Europeiska arbetsmiljöveckan 2001 som organiserades av medlemsstaterna i oktober 2001 och ytterligare information finns på <http://osha.eu.int/ew2001/>.